

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ^(*)

Τὸ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας θιχθὲν καὶ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν εἰσαχθὲν ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας καὶ τοῦ τονισμοῦ εἶναι βεβαίως ἐκ τῶν οὐχὶ ἀσημάντων καὶ ἐπουσιωδῶν. Δὲν εἶχον τὴν εὐτυχίαν νὰ λάβω ἄμεσον καὶ ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς ἀνακοινώσεως τοῦ σεβαστοῦ μου διδασκάλου κ. Χατζιδάκι, ἀλλὰ παρὰ φίλου τινὸς ἐπληροφορήθην τὰ κατ' αὐτήν. Καὶ περὶ μὲν τοῦ κανονισμοῦ τῆς ὀρθογραφίας καὶ τῆς διατυπώσεως κανόνων παρεχόντων φραγμὸν καὶ μὴ ἐπιτρεπόντων εἰς τὴν διάθεσιν καὶ αὐθαιρεσίαν ἐκάστου τὴν γραφὴν πολλῶν λέξεων οὐδεμία δύναται νὰ ἐγερωθῆ ἀντιλογία. Ἐνταῦθα ἀκριβῶς διανοίγεται εὐρύτατον τὸ στάδιον τῆς δράσεως τῆς Ἀκαδημείας καὶ τὸ ἔργον τοῦτο ἐν συναφείᾳ πρὸς τὴν μελέτην τοῦ ὅλου γλωσσικοῦ ζητήματος θὰ ἦρκει καὶ μόνον νὰ δικαιολογήσῃ ἰδίᾳ παρ' ἡμῖν τὴν ὑπαρξίν τῆς Ἀκαδημείας. Ἀλλὰ τὰ συζητούμενα περὶ ἀπλοποιήσεως ἢ μᾶλλον ἐξοβελισμοῦ τοῦ τονισμοῦ θὰ προκαλέσωσιν ἴσως εὐλόγους ἀντιρρήσεις καὶ δικαίας ἐνστάσεις. Παραπλησία ἀπόπειρα γινομένη—ὡς καὶ ἐγένετο—ὑπὸ τῶν γνωστῶν μεταρρυθμιστῶν θὰ παρήρχετο ἀπαρατήρητος καὶ θὰ κατετάσσετο εἰς τὰς αὐθαιρεσίας τὰς ὀδηγούσας εἰς τὴν γλωσσικὴν καὶ πνευματικὴν καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀναρχίαν. Ἄλλως ὅμως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ὅταν ἐξαγγέλληται ὑπὸ διαπρεποῦς ἐπιστήμονος καὶ σοφοῦ καθηγητοῦ προσενεγκόντος πολυτίμους εἰς τὴν ἐπιστήμην ὑπηρεσίας. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον πολλοὶ θὰ ἐκφράσωσι

* Κατεχωρίσθη ἐν τῷ «Ἐμπρὸς» τῆ 6 Μαρτίου τοῦ 1929.

δισταγμούς και θὰ διατυπώσωσι φόβους, ὅτι τοιαύτη τις καινοτομία ἐφαρμοζομένη ἐνδέχεται νὰ ἀποβῆ ἐπιβλαβῆς και ὑπηρετική τῶν σκοπῶν, οὗς ὁ κ. Χατζιδάκις διὰ τῆς μακροῦς αὐτοῦ ἐργασίας προθυμεῖται νὰ ἀποσοβῆσῃ.

Πρέπει δηλαδή, ὡς λέγεται, νὰ ἐκβάλωμεν τοὺς τόνους και τὰ πνεύματα ἢ τοῦλάχιστον νὰ περιορίσωμεν αὐτά, διότι σήμερον δὲν ἔχουσιν ἀποχρῶντα λόγον· εἶναι ἀπλῆ κληρονομία παρωχημένων χρόνων, ἐν οἷς εἶχον αἰτίαν ὑπάρξεως. Ἄλλ' ὅτι ὅμως δὲν εἶναι ὅλως περιττά, μαρτυρεῖ ἡ ὁμολογία ὅτι ἡ μὲν δασεῖα χρησιμεύει πρὸς διάκρισιν τῆς γενομένης εἰς τὰ σύνθετα πρὸ δασέος μεταβολῆς, σημεῖον δέ τι πάλιν ἴδιον ἀπαιτεῖται πρὸς διάκρισιν τῆς τόνουμένης συλλαβῆς. Ἄφοῦ λοιπὸν ταῦτα πρέπει διὰ λόγον πρακτικὸν νὰ παραμείνωσι, ποία ἡ αἰτία τῆς καινοτομίας περὶ πρᾶγμα, ὅπερ οὐδεμίαν προξενεῖ ἀξίαν λόγου δυσκολίαν. Τοῦναντίον ἡ κατάργησις - ἔστω και μερικῆ—τόνων και πνευμάτων θὰ ἐγέννα σύγχυσιν και ταραχὴν ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς νέας ταύτης γραφῆς πρὸς τὴν παραδεδομένην και ἐπὶ αἰῶνας ἤδη καθιερωμένην. Ἡ διαφορὰ δηλαδή τῆς νεωτέρας μορφῆς τῶν λέξεων ἀπὸ τῆς ὑπαρχούσης ἐν ἀναριθμήτοις βιβλίοις θὰ προκαλέσῃ κατὰ ψυχολογικὴν ἀνάγκην σάλον και ταραχὴν τοῦ γλωσσικοῦ συναισθήματος. Ἄς προστεθῆ ὅτι θὰ ἔπρεπε και οἱ ξένοι νὰ πεισθῶσιν ὅπως εἰς τὸ ἐξῆς ἐκδίδωσι τὰ ἀρχαῖα και τὰ βυζαντιακά και τὰ νεώτερα ἔτι κείμενα κατὰ τὸν νεώτερον τρόπον. Ἄλλ' ὅπερ σπουδαιότερον, δὲν φοβοῦνται ἄρα οἱ τῆς καινοτομίας εἰσηγηταί, μήπως ἀποβῶσιν ἄκοντες συνήγοροι και σύμμαχοι τῶν νῦν πολεμουμένων μεταρρυθμιστῶν ; Διότι, ἂν ἀποφασίσωμεν νὰ γίνωμεν πρακτικοὶ—ἀφοῦ ζῶμεν ἐν αἰῶνι πρακτικῶ και δυστυχῶς ὑλιστικῶ—και κατ' ἀκολουθίαν ἂν θελήσωμεν ἀδιαφοροῦντες πρὸς τὴν παράδοσιν και φειδόμενοι τοῦ χρόνου νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα, τότε διατὶ νὰ διακρίνωμεν τὸ ο και ω, τὸ ε και αι, τὸ ι και η και υ και τὰ τοιαῦτα και νὰ μὴ προβῶμεν εἰς ἀπλοποίησιν και αὐτῶν ; Ἄλλὰ ταῦτα ἀκριβῶς ἐπιδιώκουσιν οἱ γλωσσικοὶ αἵρεσιάρχαι, οἵτινες δικαίως ὑπὸ τοῦ κ. κα-

θηγητοῦ καταπολεμοῦνται καὶ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀποδοκιμάζονται. Οὐδ' εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἄλλως. Ἡ μία καινοτομία θὰ φέρῃ εὐχερῶς εἰς τὴν ἄλλην αὐξανομένης ὅλον ἐν τῆς ὀρέξεως τῶν μεταρρυθμιστῶν (*l'appétit vient en mangeant*). Ἄλλ' ὅταν ἀπὸ καλοῦ καὶ εὐπαγοῦς οἰκοδομήματος ἀρχίσωμεν νὰ ἀφαιρῶμεν λίθους ὑποτιθεμένους ὡς περιττούς, δὲν θὰ βραδύνη νὰ ἐπέλθῃ ἢ ὀλοσχερῆς κατάρριψις καὶ τελεία κατεδάφισις αὐτοῦ. Διὸ παρὰ τὸν κίνδυνον τοῦ νὰ ἐκληφθῇ τις ὡς ἄγαν συντηρητικὸς καὶ ἴσως «ὀπισθοδρομικὸς» δικαιούται καὶ ὀφείλει νὰ εἴπῃ ὅτι αἱ καινοτομίαι περὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν θρησκείαν, ὅσον καὶ ἂν φαίνονται μικραὶ καὶ ἀβλαβεῖς, δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένα κινδύνων διὰ τὸ μέλλον. Πολλάκις ἐπανέρχονται αὐτομάτως εἰς τὴν μνήμην οἱ μνημονευόμενοι ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου λόγοι τοῦ σοφοῦ νομοθέτου τῶν Ἀθηνῶν Σόλωνος «τὴν παιδείαν ταύτην ἐπαινοῦντες οὕτω καὶ τιμῶντες εὐρήσομεν ἐν τοῖς συμβολαίοις»¹.

1) Πλουτ., ἐν βίῳ Σόλων. 29.

Β' ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΕΙΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Φιλόμουσος ὁμήγουρις,

Μετὰ τὰς μεγάλας ἀτυχίας καὶ τὰς ἀδοκίτους συμφορὰς ὀφείλουσιν οἱ ἄνθρωποι ἕκαστοι καὶ ἐν συνόλῳ οἱ λαοὶ νὰ συλλέγωνται εἰς ἑαυτοὺς καὶ ἀθροίζωνται καὶ ἐμφρόνως περισκοπῶσι τὰ πρόσφορα φάρμακα καὶ τὰς καταλλήλους μεθόδους τῆς ταχείας θεραπείας καὶ συντόνου ἀνορθώσεως, εἰ μὴ θέλωσι νὰ ἀφανισθῶσι καὶ ὑποκείμενον οἴκτου ἢ γέλωτος τοῖς ἄλλοις καταστῶσιν. Ὅτε κατέθλιβον ἔτι τὴν Γερμανίαν βαρεῖς οἱ στρατοὶ τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος, ὁ περιώνυμος φιλόσοφος Fichte ἐξεφώνει ἐν Βερολίῳ τοὺς περιφήμους καὶ φλογεροὺς «Λόγους πρὸς τὸ γερμανικὸν ἔθνος» (1808) καὶ ἀπῆτει ἐντόνως ἵνα δι' ὀρθῆς καὶ ἐπιμεμημένης ἀγωγῆς καὶ παιδείας τῆς νεολαίας ἀναγεννηθῇ τὸ γερμανικὸν ἔθνος, πρὸς ὃ ἐμελλε κατ' αὐτὸν νὰ συνδεθῇ τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος ἢ σωτηρία. Συνεβούλευεν ἵνα ὁ λαὸς ὅλος ἀναπτύξῃ καθαρὸν χαρακτῆρα καὶ ἀναδείξῃ ἑαυτὸν πρότυπον ἠθικῆς ἐνεργείας καὶ οὕτω μορφωθῇ γενεὰ ἱκανὴ μὲν νὰ προβάλλῃ ἑαυτῇ ὑψηλοὺς σκοποὺς καὶ εὐγενῆ ἰδεώδη ἐτοίμη δὲ πάντοτε ὑπὲρ ἐκείνων προθύμως νὰ πίπτῃ. Τὸ καταπεπτωκὸς τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ φρόνημα ἀναπτερῶν καὶ τὰ προσήκοντα διδάσκων ὁ μέγας φιλόσοφος ἔλεγεν ὅτι οὐχὶ δι' ἐξωτερικῆς δυνάμεως ἀλλὰ διὰ τῆς ἠθικῆς πεποιθήσεως καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀγωγῆς δύναται νὰ

1) Ὁ λόγος οὗτος ἀπηγγέλθη ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου κατὰ μῆνα Μάϊον τοῦ 1927.

ἔπιτευχθῆ ἢ ἀνόρθωσις· τὸ ἔθνος ὀφείλει, ἔλεγε, νὰ ἔχη ἐμπέ-
δους ἠθικὰς ἀρχὰς καὶ νὰ ἔλθῃ διὰ τῆς παιδείας εἰς τὴν συνεί-
δησιν τοῦ καθήκοντος. Οὐχ ἦττον ὑψηλόφρονας θεωρίας καὶ με-
γαληγόρους ἀληθείας ἐκῆρύτε συγχρόνως ἄλλος ἰδεολόγος φι-
λόσοφος, ὁ πολὺς Ἑγελος διδάσκων ὅτι οἱ λαοὶ τότε καθίσταν-
ται ἐξαίρετοι καὶ θαυμαστοί, ὅταν ἐντρέφονται ἐν λαμπροῖς καὶ
τὴν ἐνδοτάτην τοῦ ὄντος φύσιν ἐμφαίνουσι διανοήμασιν, οἷα
παρέχουσι μάλιστα ὁ ἑλληνισμὸς καὶ ὁ χριστιανισμὸς. Κεκτημέ-
νος τὸν θησαυρὸν τῆς ἐγκρίτου τῶν ἡμετέρων προγόνων σοφίας
ἐθεώρει τὴν Ελλάδα πνευματικὴν αὐτοῦ πατρίδα καὶ τοὺς Ἑλ-
ληνας ποιητὰς καὶ φιλοσόφους πολυτίμους φίλους καὶ οἰκείους.
Ἐγνώμάτευε δὲ ὅτι ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία εἶναι τὸ ἰδεώδες τῆς
καλλολογικῆς καὶ ἠθικῆς τῶν κοινωνιῶν καταστάσεως καὶ παρε-
τήρει ὅτι εἰς δημιουργίαν νέου διανοητικοῦ βίου πρέπει νὰ συν-
τελῶσιν αἰεὶ τὰ μεγάλα τῶν ἀρχαίων χρόνων ἰδεώδη. Ταῦτα δὴ
φρονῶν συνεβούλευε τοῖς σπουδασταῖς, ὅπως διηνεκῶς μελετῶσι
τὰ κλασσικὰ ἔργα καὶ τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς, ὧν ἡ ἐπαφὴ
θὰ πορίζῃ, ὡς ἔλεγε, πάντοτε, καθὰ τῷ Ἀνταίῳ ἢ πρὸς τὴν γῆν
ἐπαφὴ, νέας δυνάμεις καὶ νέαν ἔξαρσιν. Τοιαῦτα ὑπερφυῆ διδάγ-
ματα ἠτύχησε τὸ εἰρημένον ἔθνος νὰ ἐνωτισθῆ καὶ ἐνστερνισθῆ
καὶ κατώρθωσε κατ' ἐκεῖνα μορφωθὲν καὶ ἀναπτυχθὲν μὴ μόνον
τὴν ἐλευθερίαν ταχέως νὰ ἀνακτήσῃται ἀλλὰ καὶ εἰς ἐπίζηλον ἀκ-
μὴν προίμως νὰ ἐξίκηται· καὶ ἔδρασε μεγάλα καὶ ἐποίησε θαυ-
μαστά, ἐφ' ὅσον ἐν τοῖς ὑψηλοῖς τῶν ἰδεολόγων φιλοσόφων θεω-
ρήμασι φιλοτίμως ἐνέμενε. Καὶ τὸ ἡμέτερον ἔθνος πολλῶ δικαιο-
τερον καὶ εὐλογώτερον εἶχε καθῆκον ἐπιτακτικὸν εὐθύς μετὰ τὴν
ἀνυπολόγιστον ἐν Μ. Ἀσίᾳ συμφορὰν νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἐπού-
λωσιν τῶν δεινῶς ἐπενεχθέντων τραυμάτων καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν
διόρθωσιν τῶν ἀπροσδοκίτως ἐπιγενομένων κακῶν, ὥστε νὰ
ἀνέλθῃ εἰς τὴν προσήκουσαν αὐτῷ περιωπὴν καὶ νὰ ἀναλάβῃ
τὴν ὑπὸ εὐκλεοῦς παρελθόντος κληροδοτηθεῖσαν αἴγλην. Πρὸς
ἐφίξιν τοῦ σεμνοῦ τούτου καὶ ἱεροῦ σκοποῦ ὄφειλε νὰ ἀναζη-
τήσῃ τὰς εὐρείας καὶ γνωρίμους λεωφόρους, δι' ὧν οἱ ἡμέτεροι

πρόγονοι ἤχθησαν εἰς περιφανεῖς μεγαλοουργίας καὶ προῆλθον εἰς ἀνυπερβλήτους ἐν παντὶ τελειότητας. Ὡφείλε δηλαδὴ ἀμελητητὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἐντελεχῆ θεραπείαν τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ τὴν θερμὴν λατρείαν τῶν ὑψηλῶν καὶ τῆ θείᾳ τοῦ ἀνθρώπου φύσει προεπωδῶν ἰδεωδῶν, ἐνὶ λόγῳ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς οἰκείας καὶ πατρίδας ἀρετάς. Διότι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος διεκρίθη ἕξ ἀρχῆς οὐχὶ κατὰ τὴν εὐπορίαν τῶν χρημάτων καὶ τὴν ὑλικὴν δύναμιν ἀλλὰ κατὰ τὴν δαψίλειαν τῶν λαμπρῶν διανοημάτων καὶ τὴν εὐπορίαν τῶν εὐγενῶν συναισθημάτων, τὴν ἀληθῆ μόρφωσιν καὶ τὴν σεμνὴν εὐσέβειαν, τὴν θερμὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν ἀρετήν. Διὰ τῆς ἐνθέου λατρείας καὶ ἀκραιφνοῦς ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ ἰδεῶδες μετηρσιώθη τὸ πάλαι εἰς τὰ ἀθέατα τοῦ διανοητικοῦ βίου ὑψη, διέγνω ἀρκούντως καὶ ἀπειτύπωσεν ἔκπρεπῶς τὴν θεσπεσίαν εἰκόνα τοῦ ἀϊδίου, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ καλοῦ. Οὕτως ἠδυνήθησαν οἱ Ἕλληνες νὰ ὑπερβάλλωσι πάντας τοὺς λαοὺς καὶ νὰ φαίνωνται ἐν αὐτοῖς ὡς τινες ὑπεράνθρωποι, εἶχε δὲ δίκαιον ὁ μέγας Ἀλέξανδρος παραβάλλων τοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ Ἕλληνας πρὸς ἡμιθέους περιπατοῦντας ἐν θηρίοις. ¹ Εἰς τὴν θαυμαστὴν ἀνύψωσιν τῶν Ἑλλήνων συνεβάλετο κατ' ἐξοχὴν ἢ πρὸς τὸ θεῖον εὐλάβεια, ἢ εὐσέβεια πρὸς τὸν παντοδύναμον καὶ ὑπέρτατον τοῦ κόσμου κυβερνήτην, ὃν ἐθεώρουν ἀρχῆθεν καὶ ἀνύμνουν ὡς τὸ στερορὸν τῆς δικαιοσύνης ἔρεισμα καὶ τὴν τελείαν τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν περιλήψιν. Διότι ἡ παραδοχὴ καὶ τιμὴ ὄντος τὰ πάντα δυναμένου καὶ γινώσκοντος, ἀϊδίου καὶ ἀμεταβλήτου, ἀγαθοῦ καὶ δικαίου ἐμποιεῖ μὲν τῷ ἀνθρώπῳ τὴν συνείδησιν τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ φύσεως ὡς συγγενοῦς τῷ Θεῷ ἐμβάλλει δ' ἅμα τὴν συναίσθησιν τῆς ἰδίας ἀδυναμίας καὶ μικρότητος· ἔνθεν μὲν προβάλλει ἠθικὸν ἰδεῶδες, εἰς ὃ ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει ἀεὶ νὰ κατατείνῃ, ἔνθεν δὲ περιστέλλει τὴν ἔπαρσιν καὶ διακωλύει τὴν ἀλαζονείαν· ἀπειρ-

1) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Ἀλεξάνδρου 51.

γει ἀπὸ τῆς ἀθυμίας καὶ ἀπογνώσεως καὶ πορίζει τὴν γαλήνην καὶ τὴν ἐλπίδα κρείττονος μέλλοντος. Ἡ δὲ πρὸς τὸ θεῖον εὐσέβεια εἶναι ἀρρήκτως συνεζευγμένη τῇ πεποιθήσει ὅτι ἡ ἀρετὴ ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ ὑπὲρ πάντα τὸ ἀξιολογώτατον καὶ ὅτι οὐ μόνον ἐν τῷ παρόντι βίῳ τιμᾶται ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἀμείβεται τοῦναντίον δὲ ἡ κακία ψέγεται καὶ τιμωρεῖται. Εἶναι ἀνωμολογημένον καὶ ἀκαμφίλεκτον ὅτι ἡ θρησκευτικότης καὶ ἡ ἠθικότης εὐρίσκονται ἀνέκαθεν ἐν στενοτάτῃ σχέσει καὶ συνάπτονται ἰσχυρῶς πρὸς ἀλλήλας ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ ἀγωγή. Καὶ καθίσταται μὲν ἴσως ἡ τοιαύτη συνάφεια ἄσκοπος καὶ περιττὴ εἰς τοὺς εὐρεῖαν μόρφωσιν καὶ βαθεῖαν ἠθικὴν συνείδησιν ἔχοντας ἀνθρώπους τοὺς ἐπισταμένους ὅτι αἱ ἠθικαὶ ἀξίαι ἔχουσι καθ' ἑαυτὰς πραγματικὸν κῦρος καὶ ἐπιτακτικὴν δύναμιν οὐδὲ χηρίζουσιν ἐξωτερικῆς προσταγῆς καὶ τῆς ἀπὸ τῶν νόμων ἀπειλῆς ὅπως καταστῶσι γνώμονες ἀγωγῆς καὶ κανόνες βίου. ¹ Ἀλλ' εἶναι ὅμως ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητος εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ κατὰ τινα ἀπλούστερον τρόπον διανοουμένους· οὗτοι ἐμφοροῦνται ἀδαμαντίνης πεποιθήσεως ὅτι ὁ Θεὸς ὑπάρχει ὁ ἠθικὸς νομοθέτης καὶ ἡ τῆς συνειδήσεως φωνὴ εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ, ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὅτι ὁ Θεὸς ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν νὰ πράττωμεν κατὰ τὰς δοθείσας ἡμῖν ἐντολὰς καὶ ὑπακούωμεν τῇ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ συνειδήσει ἀποκαλυπτομένῃ θείᾳ θελήσει. Ἡ ἔννοια δηλαδὴ τοῦ ἀγαθοῦ λαμβάνει προσωπικὸν χαρακτῆρα καὶ τὸ ἀκρότατον ἀγαθὸν θεωρεῖται ἐν μορφῇ ἀνθρωπίνῃ. Ὁ προσωπικὸς Θεὸς νοεῖται ὡς δοτὴρ τῶν ἠθικῶν νόμων, ὁ ἐπιτάττων μὲν καὶ ἀμείβων τὸ ἀγαθὸν ἀπαγορεύων δὲ καὶ τιμωρῶν τὸ κακόν· ὁ Θεὸς ἐμφανίζεται ὡς τὸ ἀπόλυτον ἀληθὲς καὶ καλόν, ἀγαθὸν καὶ μακάριον. Ἐκ τῆς πίστεως εἰς τὴν παρ' ἐκείνου βοήθειαν ἀντλοῦσιν οἱ ἀνθρώποι παραμυθίαν, θάρρος ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ζωῆς καὶ δύναμιν ἐν τῷ κατὰ τοῦ κακοῦ ἀγῶνι· ἐκ τῆς πίστεως εἰς ὑπέρτατον τοῦ

1) Messer, Ethik 94.

κόσμου κυβερνήτην καὶ δίκαιον κριτὴν ἀρύνονται τὴν πεποίθησιν τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἀγαθοῦ εἴτε ἐν τῷδε εἴτε ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ· ἐκ τῆς πίστεως εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἐπιγενησομένην τελείωσιν ἀπονέμουσι τῷ ἀγαθῷ αἰδίων ἀξίαν. ¹ Ἐντεῦθεν εὐδήλον ὅτι ἡ θρησκεία ἔχει μεγίστην σπουδαιότητα ² καὶ ὅτι ἡ ἠθικὴ ἐνέργεια εἶναι τῷ λαῷ ἀδύνατος ἄνευ θρησκευτικῆς πίστεως ³ καὶ κατ' ἀκολουθίαν οἱ ἀνατρέποντες ἢ ὀπωσδήποτε ὑποσεύοντες τὴν θρησκευτικὴν πίστιν καταλύουσι τὸ καθ' ἑαυτοὺς τὸ κῦρος τοῦ ἠθικοῦ νόμου, οὕτω δὲ ἀποβαίνουσι τοῦ λαοῦ δεινοὶ διαφθορεῖς καὶ μυσαροὶ καταστροφεῖς καὶ μεταβάλλουσι τὴν σεμνὴν τῶν ἀνθρώπων κοινωνίαν εἰς ταπεινὴν φρα-

1) Ἄλλο τὸ ζήτημα ὅτι ἢ ἐκ τινος ἐξωτερικῆς ἀνάγκης ἢ τινος ὑπολογισμοῦ καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως χάριν αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ προϊούσα ἐνέργεια δὲν εἶναι κατ' οὐσίαν ἠθικὴ ἀλλὰ μόνον «νόμιμος». Ὅπερ ἐν τῷ προκειμένῳ σπουδαιότατον καὶ ἀναμφήριστον εἶναι ὅτι ἡ θρησκεία συμβάλλεται μεγάλως εἰς τὴν ἠθικὴν ἀνάπτυξιν ἅτε ἀποτρέπουσα ἀπὸ τοῦ κακοῦ καὶ ἐθίζουσα εἰς τὸ ἀγαθόν.

2) Καὶ ὅσοι τῶν φιλοσόφων ἐρείδοντες τὴν θρησκείαν ἐπὶ μόνου τοῦ συναισθήματος ἀρνοῦνται αὐτῇ ὑπερβατικὸν ὑποκείμενον καὶ δογματικὸν τύπον ὁμολογοῦσιν ὅτι ἡ θρησκεία ἔχει σπουδαιοτάτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν ἠθικὴν ἀγωγὴν καὶ ἀποφαίνονται ὅτι οὐδαμῶς ἐπιτρέπεται οὔτε ἐν τῷ παρόντι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι νὰ ἀποκλεισθῇ τῆς ἐκπαιδεύσεως ὡς οὐσα ἀνάποσπαστον τοῦ βίου στοιχεῖον καὶ ἄφυκτον τῆς ἠθικῆς ἔρρισμα. (*Natorp*, *Socialpädagogik*. σ, 373. 376. 380 ἐξ. 388. πβλ. τοῦ αὐτοῦ «*Religionsunterricht oder nicht?*» ἐν *Deutsche Schule* τόμ. 10, 1906, καὶ «*Religion und Religionsunterricht*» ἐν *Lehrerzeitung* 15.1908. Τοσοῦτο δ' ἀναγκαῖα ὑπάρχει ἡ θρησκεία—λέγει ὁ *Natorp* (ἐνθ. ἄνωτ. 389)—ὥστε, ἂν ἡ καθεστῶσα μὴ ἐφαίνετο ἐπαρκῆς, ἔδει πάντως νέα θρησκεία νὰ δημιουργηθῇ.

3) Οἱ θεολόγοι κατὰ τὸ πλεῖστον γνωματεύουσιν ὅτι ἄνευ Θεοῦ θὰ ἦτο ἀδύνατον τὸ ἀληθές τῆς συνειδήσεως καθῆκον, ὅτι δηλονότι ἡ ἐπιτακτικὴ τῶν ἠθικῶν κανόνων δύναμις θεμελιούται μόνον ἐπὶ τῆς θελήσεως καὶ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ἡ πραγμάτωσις τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν προβιβάζεται μάλιστα διὰ τῆς εἰς προσωπικὸν Θεὸν πίστεως. Ἐπιθι *Cathrein*. *Moralphilosophie* 2^s, 17. *Messer*, *Ethik* σ. 126.

λοβίων συμμορίαν. Δικαίως ἄρα οἱ μεγάλοι φιλόσοφοι τιμῶσε τὴν θρησκείαν καὶ ἐξαίρουσι τὴν ἀπ' αὐτῆς ὠφέλειαν. Ὁ περιώνυμος Κάντιος παρέχει τῆς θρησκείας ὄρισμόν, ὃν καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὕστερον φιλόσοφοι καὶ θεολόγοι ἐνέκριναν, ὅτι δηλονότι «θρησκεία εἶναι γνῶσις πάντων τῶν καθηκόντων ἡμῶν ὡς θείων προσταγμάτων»· παρατηρεῖ δ' ὅτι ἡ θρησκεία περιλαμβάνει ἀναγκαίως προϋποθέσεις, αἵτινες ἄγουσιν εἰς ὑπερβατικὰς ἐννοίας καὶ εἶναι ὑποκείμενον οὐχὶ τῆς ἐπιστήμης ἀλλὰ τῆς πίστεως. Ὡσαύτως γνωματεύει ὁ μέγας οὗτος τῆς Γερμανίας φιλόσοφος ὅτι μία μόνη θρησκεία, ἡ χριστιανική, ἐπαρκεῖ ὅλως εἰς τὰς ἠθικὰς ἀπαιτήσεις καὶ ἅμα θεραπεύει ἄριστα τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ συνδέσωμεν τὴν πίστιν πρὸς τὴν γνῶσιν. ² Ἄν δὲ ἡ θρησκεία ἡ χριστιανική ὑπάρχη τοῖς ἄλλοις λαοῖς τὸ προσφορώτατον τῆς ἠθικῆς ἀγωγῆς μέσον, ἡμῖν τοῖς Ἑλλησιν εἶναι ἅμα καὶ ἀτίμητον σέβασμα διότι μετὰ τῆς γλώσσης συναπετέλεσε τὴν ἱερὰν κιβωτόν, ἐν ἣ τὸ ἡμέτερον ἔθνος περιεσώθη ἐν τῷ κατακλυσμῷ τῶν ἱστορικῶν περιπετειῶν. Καὶ ὅποτε οἱ σοφοὶ ἄνδρες τῶν ἄλλων ἔθνῶν ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς καὶ ἀναπτύξεως αὐτῶν μεριμνῶντες ἐπικαλοῦνται τὸν ἑλληνισμόν καὶ τὸν χριστιανισμόν, τί ἄλλο κρεῖττον καὶ ὑψηλότερον δύνανται εὐλόγως νὰ σέβωνται καὶ τίνος ἄλλου στερρότερον ὀφείλουσι κατὰ καιρῶν νὰ ἀντέχωνται παρὰ τὸν χριστιανισμόν καὶ τὸν ἑλληνισμόν οἱ Ἕλληνες λόγιοι καὶ πολιτευταὶ οἱ ἐντεταλμένοι νὰ συντελῶσι κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸν ἀληθῆ ἀνθρωπισμόν, νὰ χειραγωγῶσι τὸν λαόν καὶ κατευθύνωσιν εἰς τὸν μέγαν αὐτοῦ ἱστορικὸν προορισμόν; Τύχη δ' ὅμως κακῆ τοῦ ἱεροῦ καθήκοντος ἐγένοντο πολλοὶ ἐπιλήσιμοι καὶ μάλιστα ἐν τοῖς κρισίμοις καὶ δεινοῖς χρόνοις, οἷς διέρχεται ἡ πολυπαθῆς καὶ ἀναξιοπαθοῦσα πατρίς. Δὲν ὤκνησαν νὰ προσβάλλωσι τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα καὶ αὐτοὶ διδάσκαλοι ὄντες

2) Kant, Religion innerhalb der Grenzen der blossen Vernunft, 4 Stück Ausg. von Rosenkranz. Bd. 10 σ. 184 ἐξ.

νά χαρακτηρίζωσι τὴν θρησκείαν ὡς ῥίζαν τῶν κακῶν καὶ ἀρνησιν τῆς σκέψεως. Ὅπερ δὲ λυπηρόν, ὅτι δὲν ἐσωφρονίσθησαν ὑπὸ τῆς ἐντόνου διαμαρτυρίας καὶ ἐξεγέρσεως τοῦ ἡμερησίου τύπου καὶ τῆς ἰσχυρᾶς ἀποδοκιμασίας τοῦ λαοῦ οὐδ' ἀπεφάσισαν ὅλως, καθὰ φαίνεται, νὰ κατυλίπωσιν ἐπὶ τέλος τὰς ἀσεβεῖς αὐτῶν παραδιδασκαλίας. ¹ Πρέπει ὅμως νὰ πεισθῶσιν οἱ νέοι δια-

1) Ἐν τῷ νέῳ περιοδικῷ, ὅπερ ἐπιγράφεται χαριέντως «Ἀναγέννησι, μηνιαῖο περιοδικὸν» καταχωρίζεται διατριβή, ἐν ἣ ἡ πλὴν ἄλλων παραδόξων γράφονται (σ. 94) τὰ ἐξῆς περὶ τῆς ἀξίας τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ καθόλου τῆς χρησιμότητος τῆς θρησκείας. «Μιὰ τέτοια ῥιζική μεταβολή, τέτοια ἀνατροπή τῶν ἀξιῶν ἔφερε στὸν κόσμον ὁ Χριστιανισμός. Τόσα νέα δημιουργήσε μέσα μας, πού ἐγιναν πιά συστατικά μας. Μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ σκεφτοῦμε κἄν τὸν ἑαυτό μας καὶ τὴν ἱστορίαν μας χωρὶς αὐτόν. Καὶ ὅμως ἀπὸ μιὰ ἄλλη ὄψη ἦτο γιὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀπαραίτητος. Θὰ μοῦ πῆτε : θέλεις λοιπὸν μιὰ νέα θρησκεία ; Καὶ γιατί ὄχι ; Μὰ πρέπει νὰ σκεφτοῦμε, πῶς δὲν εἶναι πάντα στὴν ἀνθρώπινη ἱστορία οἱ ἴδιες λειτουργίες, πού ἐκπληρώνουν τοὺς ἴδιους σκοπούς. Θέλω νὰ πῶ, πῶς ἐκεῖνο πού ἔδωσε ἄλλοτε ἡ θρησκεία, δὲν εἶναι ἀνάγκη πάλι ἡ θρησκεία νὰ μᾶς τὸ δώσει. Ἡ ἱκανοποίηση τοῦ αἰσθήματος, ἡ θέσις ἑνὸς ἀπολύτου σκοποῦ γιὰ τὴ θέληση τῆς ἀνθρωπότητος (sic) καὶ ἡ ὁρμὴ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτό, ἡ σκάλαια τῶν ἀξιῶν πού χρειαζόμαστε, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προέλθουν ἀπὸ ἓνα ἄτομον μὲ ἀξιώσεις, πῶς προέρχεται ἀπὸ τὸ θεὸ καὶ μᾶς δίνει μιὰ ἀποκάλυψη. Δὲν ξέρω μάλιστα ἂν θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ δεχτοῦμε σήμερον κάτι τέτοιο. Εἴμαστε πολὺ ἐπιρρευσμένοι, πολὺ συστισμένοι ἀπὸ τὸ χριστιανισμό, ὥστε νὰ μπορέσωμε νὰ κοιτάσωμε τὴν λέξιν «θεὸς» χωρὶς νὰ τὴ συνδέσωμε ἀμέσως μὲ τὴν παραδομένη σημασίαν, χωρὶς νὰ προκαλέσῃ ἐπομένως στὴν ἡσυχίαν τῶν ἀνθρώπων, πού εἶναι, καλὰ ἢ ἄσχημα διατεθειμένοι ἀπέναντί του, τίς ἴδιες ἰδέες, αἰσθήματα καὶ ἀντιδράσεις. Ἄν οἱ παλιεὲς ἀξίαι καὶ τὴν ὅπως καὶ τότε ἔπαιον, δὲν εἶναι πῶς δὲν εἴμαστε πιά ἱκανοὶ νὰ τίς καταλάβωμε καὶ νὰ τίς φτάσωμε—μὰ γιατί δὲ φτάνουν πιά νὰ γεμίσουν τὴ ζωὴν μας (!). Ἀπὸ τὴ διάλυση αὐτῆ τῶν παλιῶν ἀξιῶν οἱ δυνατώτεροι ἀπὸ μᾶς δὲν στεναχωριοῦνται καθόλου, ἴσα ἴσα βρίσκουν πῶς δίνει περισσότερὴ ἐλευθερία γιὰ νὰ τονίσουν τὴ δικήν τους ἀντίληψιν, νὰ ζήσουν ἀνάλογα μὲ τὸ δικό τους ἴδιον». Ὅπερ δὲ χειρόν, ὅτι ὑπ' ἄλλων παρανοεῖται φρικωδῶς ὁ χριστιανισμός καὶ κηρύττεται ὁ Χριστὸς ὡς κοινωνικὸς ἐπαναστάτης καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐχθρὸς τῆς εἰρήνης, διότι δὴθεν εἶπε «Δὲν ἦρθα νὰ φέρω εἰρήνην ἀλλὰ νὰ βάλω φωτιά» !! Ἀναγέννησι

φωτισταὶ ὅτι ἡ θρησκεία εἶναι ἀπαύγασμα τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως ¹ καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἠθικὸν ἔρεισμα πάντων τῶν λαῶν καὶ κατ' ἐξοχὴν δι' ἱστορικοὺς λόγους τοῦ ἑλληνικοῦ, ὅπερ βάθρον οἱ πειρώμενοι νὰ προσβάλωσι καὶ διασεύωσι κινδυνεύουσι νὰ ἀφανίσωσι τὴν ἠθικὴν ὑπόστασιν καὶ αὐτὴν τὴν πολιτικὴν ὑπαρξίν τοῦ λαοῦ. Αποβαίνουνσιν ἄρα οἱ μέγιστοι λυμεῶνες τῆς κοινωνίας καὶ διαπραΰνουσιν ἔγκλημα, οὐ μείζον καὶ χειρόν εἶναι ἀδύνατον νὰ νοηθῇ. Δύνανται οἱ ἀναφαινόμενοι ἐν τῷ ἑλληνικῷ ὀρίζοντι νέοι φωστῆρες νὰ πιστεύωσιν ὅ,τι ἂν ἐθέλωσιν ἢ, κάλλιον εἰπεῖν, νὰ πιστεύωσιν εἰς μηδὲν ἄλλο παρὰ τὴν ἀνέφικτον αὐτῶν σοφίαν ἀλλὰ δὲν δικαιοῦνται νὰ κηρύττωσι τὴν ἀθείαν καὶ νὰ γράφωσιν ἐν περιοδικῷ σκοποῦντι ἢ τοῦλάχιστον ὀφείλονται νὰ σκοπῇ τὴν μόρφωσιν καὶ διαπαιδαγώγησιν τοῦ λαοῦ ἀνυπόστατα καὶ ἀσεβῆ ῥήματα περὶ ἀνεπαρκείας τῆς θρησκείας καὶ μονονουχί περὶ χρεωκοπίας τοῦ χριστιανισμοῦ.

Καὶ ἐνῶ πρὸς τὸν χριστιανισμὸν οὕτως ἀσεβῶς προσφέρονται, πρὸς τὸν ἕτερον συντελεστὴν τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς κοινωνικῆς εὐδοκιμήσεως, λέγω τὸν ἑλληνισμόν, οὐχὶ εὐλαβέστερον διατίθενται. Ὁ ἑλληνισμὸς ἐν τῇ εὐρυτάτῃ τοῦ ὄρου ἐκδοχῇ σημαίνει τὴν ἐν πάσῃ τοῦ ἐπιστητοῦ μοίρᾳ ἐκπρεπεστάτην καὶ τελειοτάτην τῆς ἀνθρωπίνης διανοήσεως ἐκδήλωσιν καὶ ἐκπροσωπεῖ τὸν ἀκρότατον καὶ ὑψιστον τῆς ἡμερώσεως βαθμόν,

σ. 263. Οὕτω δὲ ὁ χριστιανισμὸς, ὁ ὑπὸ τῶν μεγάλων φιλοσόφων δικαίως, καθὰ εἴρηται, ἀνυμνούμενος ὡς θεραπεύων ἄριστα τὰς ἠθικὰς ἀξιώσεις τῶν ἀνθρώπων, κρατύνων αὐτοὺς ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ βίου καὶ ἐνισχύων ἐν τῇ ἐπιτελέσει τῶν καθηκόντων, ὁ χριστιανισμὸς, λέγομεν, οὗτος δὲν φαίνεται ἐπαρκῆς εἰς τοὺς πανσόφους νεωτεριστὰς οὐδ' ἡ θρησκεία ἱκανὴ νὰ πληρώσῃ τὰ μεγάλα καὶ ἐξαιρέτα αὐτῶν ἰδανικά !!.

1) Κατὰ τοὺς ἡμετέρους μαρξιστὰς καὶ ἡ θρησκεία εἶναι προϊόν οἰκονομικῶν συντελεστῶν. «Ὅταν λέγουσι θὰ πάθουν μέσα στὴν κοινωνία οἱ οἰκονομικοὶ ἀνταγωνισμοί, ὅταν ἀλλάξῃ συθέμελα τὸ κοινωνικοπολιτικὸ καθεστῶς καὶ τὴν ἀμάθεια τὴν ἀντικαταστήσῃ ἡ ἐπιστήμη, ποῖος πιστεύει πῶς θὰ ὑπάρξῃ θρησκεία ;» Ἀναγέννηση σελ. 263.

πρὸς ὃν πάντες που οἱ νεώτεροι προηγμένοι λαοὶ κατατείνουσι καὶ τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐνεργείας ὁυθμίζουσι. Δικαίως δὲ πάντες ἐν χορῷ οἱ σοφοὶ ἀναπέμπουσιν ἔκπαλαι ᾠδὰς καὶ ἀναμέλπουσιν ὕμνους πρὸς τὸν ἀγλαόμορφον ἑλληνισμόν ὡς καταυγάζοντα τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν καὶ ἀνυψοῦντα εἰς τὸν ἄπειρον τῶν αἰώνων νόμων κόσμον. Καὶ ὁμοφώνως κηρύττουσιν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ παιδεία καὶ ἡμέρωσις ἀποτελεῖ τὸ πρότυπον πολιτισμοῦ, εἰς ὃν πρέπει οἱ νεώτεροι νὰ ἀποβλέπωσιν. Εἰς τῶν συγχρόνων ἡμῖν ἐπιφανῶν φιλοσόφων καὶ παιδαγωγῶν, ὁ ἐν Βερολίῳ καθηγητῆς Ed. Spranger ¹ ἐπαναλαμβάνει τοὺς λόγους τοῦ Otto Braum, ὅτι εἶναι ἄτοπον τὸ νὰ παραβάλλῃ τις τὸν νῦν πολιτισμὸν πρὸς τὸν ὑπερφυᾶ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν καὶ ὅτι ὁ πολιτισμὸς τοῦ μέλλοντος ὀφείλει νὰ ᾖ κατὰ μέγιστον μέρος ἑλληνικός, νὰ διαπνέηται ὑπὸ πνεύματος συμφώνου κατὰ πολὺ πρὸς τὸ ἑλληνικόν. Ἡ Ἑλλάς, λέγει ὁ Spranger, εἶναι τῇ γερμανικῇ νεολαίᾳ ἡ ἰδεώδης χώρα· ὁ ἑλληνισμὸς ἐγένετο ἀθάνατος (das Griechentum wurde unsterblich). ² Καὶ ὁμολογεῖ εὐγνωμόνως ὁ εἰρημένος σοφὸς ὅτι ἡ σπουδὴ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων συνετέλεσεν εἰς τὴν μόρφωσιν τῆς ἐθνικῆς γερμανικῆς συνειδήσεως, μνημονεύει δὲ ἐπιφανεῖς ἄνδρας τὰ ζωογόνα τῆς ἑλληνικῆς παιδείας νάματα ποτισθέντας, τὸν Lessing καὶ τὸν Göthe, τὸν Humboldt καὶ τὸν Schleiermacher. ³ Οἱ Ἕλληνες κυρῦνται μεγαλοστόμως σύγχρονος σοφὸς θεολόγος, ὁ πολὺς Ad. Harpach ⁴ θὰ ᾧσιν ἀείποτε διδάσκαλοι καὶ καθηγεμόνες τῆς διανοήσεως. ⁵ Ὁ ἀρχαῖος πολιτισμὸς παρατηρεῖ διαπρεπῆς ὡσαύ

1) Humanismus und Jugend.

2) Αὐτ. 29. 31.

3) Αὐτ. 40.

4) Die Notwendigkeit der Erhaltung des alten gymnasiums.

5) Οὐδεμίαν περίοδον, λέγει, ἀκμῆς ἔσχομεν (οἱ Γερμανοί), καθ' ἣν δὲν ὑπέστημεν τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἑλλήνων. Αὐτ. 13. 14.

τως φιλόσοφος, ὁ Al. Riehl ¹ πρέπει νὰ ᾗ τὸ κέντρον τῆς γενικῆς μορφώσεως ². Καὶ ὅμως ἀπὸ τοιούτου δὴ περιλάμπρον παρελθόντος καὶ πολυμνήτου ἱστορίας ἄνθρωποι ἀληθῶς παράδοξοι—καὶ οὗτοι κατ' ὄνομα τοῦλάχιστον ὄντες οὐχὶ ξένοι καὶ πολέμιοι ἀλλὰ παῖδες Ἑλλήνων καὶ διὰ τιμῶν πολλοὶ αὐτῶν οὐχὶ μικρῶν καὶ ἀξιωματῶν περιφανῶν ὑπὸ τῆς πολιτείας τετιμημένοι—ἀποστρέφουσι μετ' ἀλλοκότου μορφασμοῦ τὸ πρόσωπον καὶ κλείουσι μυσαρῶς τοὺς μυωπίζοντας ὀφθαλμούς, ὥσει ἠνωχλοῦντο ὑπὸ τοῦ ἀπλέτου τῆς ἀρχαιότητος φωτὸς παραπλησίως πρὸς τοὺς πάσχοντας ὀφθαλμίαν καὶ ἐκ ταύτης φεύγοντας τὰ λαμπρὰ χρώματα καὶ τὸ μαρμαῖρον φῶς. Ἀγωνίζονται δὲ ἐκ παντὸς τρόπου νὰ ἀποσπάσωσι καὶ τοὺς ἄλλους ἀπὸ τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος καὶ νὰ περιορίσωσιν ἐν μόνῳ τῷ παρόντι. ³

¹ Ἀλλὰ τὸ παρόν, ἐρίτιμοι κύριοι, ἂν τείνη εἰς τὸ μέλλον καὶ συνεχίζεται ὑπ' αὐτοῦ, ὑπάρχει οὐχ ἦιτον κατὰ φύσιν συνδεδεμένον ἀρρήκτως πρὸς τὸ παρελθὸν καὶ μάλιστα τοῖς προνομιούχοις, ἐκείνοις ἀνθρώποις καὶ λαοῖς, οἵτινες ἠτύχησαν νὰ ἔχωσιν εὐ-

1) Humanistische Ziele des mathem. und naturwis. Unterrichts. σελ. 12.

2) Γλαῦκα βεβαίως θὰ ἐκόμιζεν εἰς Ἀθήνας καὶ μάταιον θὰ ἐπόνει πόνον εἴ τις ἐπεχείρει νὰ καταγράψῃ ὅσα περὶ τῆς ἡμερωτικῆς δυνάμεως καὶ ἀνθρωπιστικῆς ἀξίας τῶν ἐλληνικῶν γράμμάτων προηνήχθησαν ἐκπαλαι ἐγκωμιαστικά καὶ θαυμαστά ῥήματα. Ἐναυλοὶ δ' ἤχοῦσιν οἱ λόγοι τοῦ Ἀγγλοῦ προϋπουργοῦ κ. Μπάλτουιν, ὅστις ἐν ἀληθείᾳ ὕμνον εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα εἶπε πλὴν ἄλλων «Ἄν μὴ ὑπῆρχον οἱ Ἕλληνες οὐ μόνον δὲν θὰ εἶχομεν πολιτισμὸν ἀλλ' ἦτο δυνατόν νὰ εἶμεθα μελανοδέρματοι καὶ νὰ εἶχομεν μακρὰς ῥίνας».

3) Πάντα, λέγουσι, θὰ κατορθώσωμεν, «ζῶντες καὶ κινούμενοι καὶ δημιουργοῦντες ἐν τῷ κόσμῳ τῷ σημερινῷ διὰ τῶν δυνάμεων τῶν σημερινῶν, τῶν ἐλληνικῶν, τῶν ἰδικῶν μας, τῶν μόνων πραγματικῶν». (Ἐπιθι βιβλίον «ἕνας ἄταφος νεκρὸς» σελ. 229). Τὸν δὲ δημοτικισμόν (γρ. μαλλιαρισμόν) ὀρίζουσι σαφῶς (ἐν τῷ περιοδικῷ Ἀναγέννησι σ. 126) ὡς «στροφὴ πρὸς τὸ παρὸν καὶ μέλλον», ὅπερ ὑπονοεῖ ὡς συμπλήρωσιν τῆς ἀποστροφῆς ἀπὸ τοῦ παρελθόντος!

κλεῆς παρελθὸν καὶ ἔνδοξον ἱστορίαν καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐκκλη-
ρονόμησαν μετὰ τῶν περγαμηνῶν τῆς εὐγενείας ἀσυνήθεις ἐντο-
λὰς καὶ βαρείας ὑποχρεώσεις. Τὸ παρὸν λοιπὸν δὲν χωρίζεται
ἄλλως ἀπὸ τοῦ παρελθόντος καὶ τὰ παρόντα πράγματα ὄντως δὲν
κυβερνῶσι μόνον ἐν ἐπιγνώσει οἱ ζῶντες ἀλλὰ κατευθύνουσι λε-
ληθότως καὶ οἱ ἀποθανόντες. Ἐὰν δὲ ἀμαρτάνωσιν οἱ διάγοντες
μόνον ἐν κενοῖς ὄνειροπολήμασι καὶ πλανώμενοι ἐν ματαίαις ἐλ-
πίσι, πολλῶ μᾶλλον ἐγκληματοῦσιν οἱ ἐξαλείφοντες τὰς γλυκείας
ὑπερφυσῆς παρελθόντος ἀναμνήσεις δυναμένας νὰ ἀναζωπυρή-
σωσι τὰς λανθανούσας δυνάμεις καὶ ἀναφήνωσι τοὺς ἐνυπάρχον-
τας σπινθῆρας. Καὶ θέλοντας ὅμως ἡμᾶς δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ
καταλίπωσιν ἀδιαταράκτους εἰς τὴν νάρκην καὶ τὴν νέκρωσιν ἢ
ἀνταύγεια τοῦ περιλαμποῦς παρωχημένων χρόνων μεγαλείου καὶ
ἢ διαμαρτυρία τῶν ἀθανάτων σκιῶν, αἵτινες ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς
Ἀκροπόλεως βράχου ἐπιφαινόμενα οὐδέποτε παύονται διεγεί-
ρουσαι εἰς ἀδιάλειπτον ἐνέργειαν καὶ παρορμῶσαι εἰς τὴν ἐπιτέ-
λεσιν ἐπιτακτικῶν πρὸς τὸ παρελθὸν καθήκοντος. Ζῶμεν πάντως
καὶ δρῶμεν οἱ ἄνθρωποι ἕκαστοι καὶ τὸ ὅλον ἔθνος ἐν τῷ πα-
ρόντι χρόνῳ καὶ ἐν ταῖς συγχρόνοις περιστάσεσι διεξάγοντες μὲν
τὸν ἀπηνῆ καὶ σκληρὸν τῆς αὐτοσυντηρησίας καὶ ὑπάρξεως ἀ-
γῶνα ἀτενίζοντες δὲ εὐέλπιδες εἰς κρεῖττον καὶ εὐτυχέστερον μέλ-
λον, ὅπερ θὰ παρασκευάσῃ ἢ μετὰ συντόνου προσοχῆς καὶ φι-
λοτίμου ἀμίλλης παρακολούθησις τῆς ἀπανταχοῦ συντελουμένης
προόδου, ἢ ἀσκνος ἐργασία καὶ ἢ πρόθυμος συμβολὴ εἰς τὴν εὐ-
ημερίαν τῆς κοινωνίας καὶ τὴν εὐτυχίαν τῆν ἀνθρωπότητος. Ἐλλὰ
δὲν δυνάμεθα, δὲν δικαιούμεθα, νὰ ἀποσβέσωμεν τὸ παρελθὸν
καὶ νὰ ἀπαρνηθῶμεν ἱστορίαν, ἣν τρεῖς ὅλαι χιλιετηρίδες διὰ
μόχθων συνεχῶν καὶ ἀγῶνων ὑπερανθρώπων ἔγραψαν χρυσοῖς
γράμμασι τρισένδοξον καὶ ἀθάνατον. Ἐκεῖθεν ὡς ἀπὸ ἀειρύτου
πηγῆς θὰ ἀρρῶμεθα νέας δυνάμεις καὶ ψυχοτρόφους ἐλπίδας εἰς
τὸν ἀγῶνα τῆς εὐδοκιμήσεως καὶ ὑπεροχῆς· ἐκεῖθεν θὰ εἰσδεχώ-
μεθα θεσπεσίαν τινὰ αὔραν καὶ οὐρανίαν δρόσον εἰς ἀναψυχὴν
τῶν σκληρῶν πόνων καὶ ἀτρύτων μόχθων. Ναί· ἐκεῖθεν θὰ λαμβ-

προυνώμεθα διὰ θείου καὶ ἀνεσπέρου φωτὸς τοῦ ἀποκαλύπτοντος τὴν ἀλήθειαν καὶ καταυγάζοντος τὰς εὐρείας λεωφόρους, ἃς πορεύονται οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ λαοὶ οἱ χωροῦντες εἰς μεγαλουργίαν καὶ ὁρμῶντες πρὸς δόξαν. Εἶναι δὲ θλιβερόν ὅτι πρὸς τοιοῦτο παρελθὸν δοκησίσοφοί τινες καὶ κenoπαθεῖς Γραικύλοι ἐθελουφλοῦσι καὶ ἐπιτηδεύουσιν ἀποστροφὴν διακωλύοντες ἐμφανῶς ἀπὸ τοῦ τελειοτάτου ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ καὶ καταπολεμοῦντες λυσσῶδῶς τὸ θαυμασιώτατον ὄργανον καὶ φαινότατον σύμβολον αὐτοῦ, λέγω τὴν γλῶσσαν, ἐκείνην δὴ τὴν γλῶσσαν, ἣς τῶν Θεῶν γλῶσσα προσφυῶς ὠνομάσθη. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα εἰς διαλέκτους τὸ πάλαι διασχισθεῖσα ἀνεκτήσατο τὴν ἐνότητα αὐτῆς καὶ καθολικότητα, ὅτε ἡ ἀττικὴ διάλεκτος ἢ ὑπὸ ὑπερόχων συγγραφέων καὶ δαιμονίων διανοιῶν θεραπευθεῖσα καὶ εἰς ἀνέφικτον βαθμὸν λεπτότητος καὶ χάριτος ἀναχθεῖσα διεδόθη μὲν κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῶν πολιτικῶς κρατησάντων μετὰ τὰ Μηδικὰ Ἀθηναίων ἐξηπλώθη δὲ ὕστερον ἀπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἀνὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς πάντα τὸν ἑλληνικὸν κόσμον. Ἡ διάλεκτος αὕτη ἢ τὰς ἄλλας ἐκβαλοῦσα κατέστη συνήθης καὶ κοινὴ πᾶσι καὶ διὰ τοῦτο ἐκλήθη κοινή. Ἡ ἐνιαία τῶν Ἑλλήνων κοινή γλῶσσα οὐδέποτε ἐπαύσατο παρὰ τὴν ἐμφάνισιν νεωτέρων διαλέκτων λαλουμένη καὶ γραφομένη, πλὴν ὅτι ὑπέστη τὰς παρομαρτούσας τῷ χρόνῳ ἑτεροιώσεις καὶ μεταβολὰς καὶ τὰς ἐπιβληθείσας ὑπὸ τῶν μυρίων τοῦ ἔθνους περιπετειῶν καὶ πολλῶν δυσκληριῶν κακώσεις καὶ βλάβας. Ἀλλ' ἡ πατρώζουσα ἀρετὴ τῶν λογάδων τοῦ ἔθνους ἀνδρῶν καὶ σοφῶν ἐπιστημόνων ἐφιλοτιμήθη πρωῒμως καὶ ἐπέτυχεν, ὅπως καθάρῃ τὴν γλῶσσαν ἀπὸ παντοίων ἐπείσάκτων καὶ βαρβάρων στοιχείων καὶ ἀποκαταστήσῃ αὐτῇ τὴν παλαιὰν δύναμιν καὶ τὴν ἐνυπάρχουσαν ἀρχῆθεν αἴγλην καὶ λαμπρότητα. Καὶ ὄντως καθαρθεῖσα σὺν τῷ χρόνῳ προσηκόντως καὶ θεραπευθεῖσα εὐστόργως ἀνέλαβε μὲν τὴν προτέραν χάριν καὶ εὐμορφίαν προσέλαβε δὲ διὰ τῆς ἀναλύσεως μείζονα σαφήνειαν καὶ ἰσχυροτέραν εὐκαμψίαν, ὥστε νὰ θαυμάζηται δικαίως ὑπὸ τῶν ξένων καὶ νὰ κη-

ρύττηται εὐλόγως ὑπὸ πολλῶν καταλληλοτάτη νὰ καταστῆ καθολικὴ καὶ παγκόσμιος γλῶσσα. Εἶναι δὲ τοιαύτης τιμῆς ὑπεραξία, διότι οὐδεμία γλῶσσα δύναται τὸ παράπαν νὰ παραβληθῆ πρὸς τὴν ἡμετέραν κατὰ τὸν πλοῦτον τῶν λέξεων καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν τεχνικῶν ὄρων, τὴν ἐνάργειαν καὶ ζωηρότητα, τὴν ὑπέροχον χάριν καὶ τὴν ποιητικὴν εὐμέλειαν, τὴν κρυσταλλοφανῆ διαύγειαν καὶ τὴν μουσικὴν ἁρμονίαν, ἣτις ἐνοπτρίζει τὴν καθαρότητα τοῦ ἄττικοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀπεικονίζει τὴν ἐναρμόνιον σύστασιν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ἡ αὐτὴ γλῶσσα, ἐν ἣ ἐκυρούχθη ἀνὰ πάντα τὸν κόσμον τὸ θεῖον τοῦ χριστιανισμοῦ Εὐαγγέλιον, ἀνεδείχθη ἀκένωτον ταμιεῖον, ἐν ᾧ ἐναπεταμιεύθησαν ἀσφαλῶς οἱ τιμαλφεῖς τοῦ ἔθνους πνευματικοὶ θησαυροί. Ἡ γλῶσσα λοιπὸν αὕτη, ἣτις δεόντως καθαρθεῖσα καὶ ὁσημέραι μᾶλλον καθαιρομένη ὀνομάζεται προσφυῶς καθαρεύουσα, κατέστη τὸ σεμνὸν τῆς ἐνότητος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς σύμβολον καὶ τὸ κατάλληλον τοῦ ἠθικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ ἡμῶν βίου ὄργανον. Ἡ καθαρεύουσα ἔθνικὴ γλῶσσα, κυλοῦσα καὶ τέρπουσα τὰ ὦτα παντὸς εὐμούσου ἀκροατοῦ, συγκινοῦσα καὶ συναρπάζουσα τοὺς ἀκούοντας, ἀποτελεῖ ἅμα τὴν θεότευκτον κλεῖδα, δι' ἣς εἰσερχόμεθα εὐπετῶς εἰς τὰ θεσπέσια τοῦ χριστιανισμοῦ διδάγματα καὶ οἰκειούμεθα εὐχερῶς πρὸς τοὺς ἀτιμήτους τῆς προγονικῆς σοφίας θησαυρούς. Διὸ καὶ εὐλόγως ὁ ἑλληνικὸς λαὸς σεμνύνεται διὰ τὴν γλῶσσαν καὶ εὐλαβούμενος ὡς ἱεράν τάττει παρὰ τὴν θρησκείαν σφόδρα δ' ἀγανακτεῖ καὶ ἀποκηρύττει ὡς ἀσεβεῖς καὶ ἀνοσίους τοὺς τολμῶντας νὰ διαστρέψωσι ταύτην μᾶλλον δὲ τοὺς ἐπιχειροῦντας νὰ δημιουργήσωσιν αὐθαίρετον καὶ ἰδιότυπον γλωσσικὸν κατασκευάσμα. Μυσῶν ἔσχατος ἐκεῖνος θὰ ἐκαλεῖτο καὶ τοῦ καλοῦ ἀνέραςτος βάρβαρος δικαίως θὰ ἐλέγετο, ὅστις ἀποστρέφων τὸ βλέμμα ἀπὸ τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους ἢ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου καὶ πλάττων ὡς εὐτελῆς κοροπλάθος φαῦλά τινα ἐκ πηλοῦ ἀθυρμάτια ἐφαντάζετο ὅτι ποιεῖ ἔργα κρείτονα ἐκείνων καὶ τελειότερα. Τοιοῦτό τι καὶ χεῖρον ἔτι πράττουσιν ὅσοι καταπολεμοῦντες τὴν

καθαρεύουσιν καὶ παριστῶντες ὡς νεκρὸν δῆθεν καὶ ἄψυχον ¹ κατασκευάζουσι γλωσσικὸν τερατούργημα μετερχόμενοι δύο μάλιστα μεθοδεύματα, λέγω τὴν εἰσαγωγὴν ξένων καὶ ἰδιωματικῶν λέξεων ² καὶ τὸν ἀκρωτηριασμὸν ἢ διαστροφὴν τῶν στοιχείων τῆς καθαρευούσης. ³ Καὶ διατὶ ἄρα καταφεύγουσιν ἀνοικτιρμόνως εἰς τοιαύτας διαστροφὰς καὶ ἀκρωτηριασμοὺς τῆς περικαλλοῦς καὶ ἀθώας γλώσσης! Ἴνα ἔχωσιν, ὡς λέγουσιν, ἀντὶ τῆς νεκρᾶς καὶ ψυχρᾶς καθαρευούσης «ζωντανήν» καὶ θερμὴν γλῶσσαν. Ἄλλὰ τίς ποτε ἐβεβαίωσε τοὺς δεινοὺς γλωσσοπλάστας ὅτι ἡ διεθνικὴ καὶ τὰ τραχῆ καὶ τὰ κηρύχνει καὶ τὰ μελλούμενα καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις εὖηχα ὀνόματα εἶναι ἔντονα καὶ ζωηρά, αἱ δὲ ἀρτιμελεῖς τῆς καθαρευούσης λέξεις ἄστονοι καὶ νεκροί; Ἐὰν μὴ ἦρκοῦντο εἰς τὸ ἴδιον αὐτῶν λεπτὸν καὶ χαριέστατον καλολογικὸν συναίσθημα, ἠδύναντο νὰ ἐρωτήσωσι τοὺς πολλοὺς καὶ μάθωσι τίνα εἶναι τῷ ἑλληνικῷ λαῷ τὰ ζωηρά καὶ ἀρέσκοντα καὶ τίνα τὰ τεθνεῶτα καὶ ἀπαρέσκοντα. Θὰ ἐπεΐθοντο τότε ὅτι ὁ λαὸς βδελύσσεται τὸ ἑξαμβλωματικὸν σύμφυρμα ⁴, ὅτι

1) Διαβάλλοντες τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν γλῶσσαν πειρῶνται νὰ ἐμποιήσωσι καὶ μάλιστα τοῖς μαθηταῖς ἀποστροφὴν χαρακτηρίζοντες τοὺς ὀρθοὺς τύπους καὶ τὰς καλὰς ἐκφράσεις ὡς δασκαλισμοὺς καὶ ἑλληνισμοὺς. Δὲν ὀκνοῦσι δὲ νὰ καλῶσι τὴν καθαρεύουσαν περιττὴ καὶ βλαβερή, τύτω γραπτὸ ἀπαρχαιωμένο, διότι πνίγει τὴν ἀτομικότητα καὶ ματαιώνει τὴν ἐλεύθερον ἐκφράση, καταστρέφει τὴν διαύγειαν τῆς σκέψεως καὶ μᾶς γεννᾷ ζημίαν μεγάλην.

2) Πβλ. γκεσέμι, γκέμι, βάρδια, βίλλα, ἀναφιλητά, κυπρί, τούφα, κεσέμι, χέμηξε, πόστα, βίτσιμα, ντελάλη, κλωσταίνοντας, ξέσκημα, ἀχαμνός, σμάλιξε, ἀγκαλίτσα κτλ.

3) Ὁ ὑλοτόμος φέρ' εἰπεῖν γίνεται ὑπ' αὐτῶν λοτόμος, τὸ δελτίον δελτίο, τὰ τραχῆα τραχιά, οἱ ἀναμορφωταὶ ἀναμορφωταῖδες, τὸ κηρύττει κηρύχνει, ἡ παιδαριώδης παιδαριώδικη ἢ παιδιακιστικη, ἡ διεθνῆς διεθνικὴ, τὸ εὐθύς ἐντύς, τὸ ὑπῆρχον ὑπαρχαν, ἡ μέλλουσα μελλούμενη, (πβλ. "ἡ μελλούμενη βασιλεία τῶν ἱστορικῶν νόμων., Ἐναγέν. σ. 270).

4) Ρητέον ὅτι οἱ εἰλικρινέστεροι αὐτῶν ὁμολογοῦσιν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία ἀποστρέφεται τὴν γλῶσσαν αὐτῶν. Δελτ. 5, 8. 6, 94.

οὔτε νοεῖ ¹ οὔτε ἀνέχεται ² τὸ τραγελαφικὸν ἰδίωμα, τὸ λεγόμενον γλῶσσα «μαλλιαρῆ» ἣν χαλκεύουσιν ἐπὶ τοῦ ἄκμονος νοσηρᾶς φαντασίας οἱ καινοφανεῖς γλωσσολόγοι καὶ παραλαμβάνουσιν ἀσμένως τῆς αἰρέσεως οἱ ὀπαδοί. Καὶ ἔγει μέγα δίκαιον ὁ λαὸς ἡμῶν νὰ βδελύσσηται τοιοῦτο ἰδίωμα, οὗ ἴδια καὶ σημαντικὰ γνωρίσματα εἶναι ἡ πολυτυπία ³ καὶ ἀκαταστασία, ⁴ ἡ ἀναρχία καὶ πᾶσα ἄλλη ἀπειροκαλία. Οὐδὲ στέργει νὰ ἀκούη λέξεις καὶ τύπους ἀσυνήθεις καὶ ἀγνώστους, οὔτε που λεγομένους οὔτε πρὸς τὸ παραδεδομένον γλωσσικὸν συναίσθημα συμβιβαζομένους. ⁵ Προφανῶς ἡ λεγομένη δημοτικὴ δὲν εἶναι γλῶσσα τῶν δημοτῶν ἀλλ' αὐθαίρετον κατασκευάσμα ⁶ οὗ οἱ εἰσηγηταὶ

1) Ἄρκιτ νὰ εἴπωμεν ὅτι οἱ ὑποχρεωθέντες νὰ ἔχωσι μαλλιαρὰ βιβλία μικροὶ μαθηταὶ προσκαλούμενοι νὰ εἴπωσι τὸ νόημα ἐκφράζουσιν αὐτὸ εἰς καθαρεύουσαν, τουτέστι μεθερμηνεύουσι τὴν ἀγνωστον αὐτοῖς χυδαίαν γλῶσσαν εἰς τὴν οἰκείαν καθαρεύουσαν. Ἐπειτα δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ τέως ἀνώτατοι ἐπόπται ὁμολόγησαν ὅτι τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία χρήζουσιν ὑπομνηματισμοῦ!. (Δελτ. σ. 44).

2) Περιφανὲς μιστύριον ἔστω ἡ ἰσχυρὰ ἀποδοκιμασία τῆς κοινῆς γνώμης καὶ ἡ ζωνερὰ διαμαρτυρία τῶν γονέων ἐπὶ τῇ εἰσαγωγῇ τῆς ψευδοδημῶδους. Τὴν ἐξέγερσιν ὁμολόγησε καὶ ὁ κ. Τριανταφυλλίδης ἐν τῇ "Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιθεωρήσει", τῆς 15ης Ἀπριλίου 1919.

3) Πβλ. ἀναμορφωτὲς καὶ ἀναμορφωτάδες, μουφάνη καὶ μουφάνηκε, ἀγαπιοῦμαι καὶ ἀγαπιέμαι, ἀγαποῦμε καὶ ἀγαπᾶμε, σχολεῖο καὶ σχολεῖο καὶ σχολεῖο, περπάταε καὶ περπάτα καὶ περπάταγε καὶ περπατοῦσε, ἔρχονταν καὶ ἐρχόντανε καὶ ἐρχόντουσαν κτλ.

4) Λέγεται ὑπ' αὐτῶν ὄχιτροὶ ἀλλ' ἔχθρα, ἐξηγεῖται ἀλλ' ἀρνιέται καὶ παρακολουθιέται, ἐκτιμοῦσε ἀλλὰ κατάχτηση, ἔκτακτος ἀλλὰ ταχτικός, πτώμα ἀλλὰ φτωχαίνω κτλ.

5) Τίς Ἕλληνας ὑγιὲς ἔχων τὸ συναίσθημα ἀνέχεται τὰ Ἑλληνοπαιδῶν, εἰρησίων τύπων, πείσμα τῶν ἀντίγνωμων (!) (=ἀντιφρονούντων), τῆς καθαρεύουσας γλώσσας, ἡ ἐκφραστικότητά, βρίσκονταν, ἀξιῶνει (=ἀξιοῖ) καὶ ἄλλα μυρία, οἷα ἀναγινώσκωμεν προχείρως ἐν τῷ Δημοτικισμῷ τοῦ κ. Τριανταφυλλίδου (σ. 8.43.45,37. 254.7.10 κτλ.). Παραπλήσια τούτοις εἶναι ὁ ἀγῶνας, ὁ συγγραφέας, ὁ Παρθενός, πλέρια (=πλήρης), τὸ καρβουνικὸ ξινὸ (ἀνθρακικὸν ὄξύ) κτλ.

6) Εἶναι γλῶσσα - ἵνα ἐπαναλάβω τὰς λέξεις τῶν αἰρεσιάρχων - σύμ-

ἔνθεν μὲν εἰσδέχονται στοιχεῖα ἰδιωματικὰ παριστῶντες αὐτὰ ὡς κοινά, ἔνθεν δὲ ἀναγκάζονται νὰ παραλαμβάνωσι πλῆθος λέξεων καὶ τύπων τῆς ἀρχαίας γλώσσης ² καὶ νὰ ὁμολογῶσι τὴν ἐπιστημονικὴν ἀξίαν τῆς καθαρευούσης. ³ Καὶ συνομολογοῦσι μὲν ὅτι ἐν τῷ παρόντι ἡ γλῶσσα αὐτῶν εἶναι ἀκαθόριστος καὶ ἀκατασκεύαστος, ³ ἀλλ' ἐλπίζουσιν ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι θὰ καταστή ὄργανον πνευματικῆς ἐνεργείας. ⁴ Τοιαύτην δὴ γλῶσσαν, ἄλλως

φωνα μὲ ἀρχαῖς ξεκαθαρισμένες καὶ καθορισμένες ἀπὸ πρῖν, τ. ἔ. γλῶσσα ἐπιτετηδευμένη καὶ κατεσκευασμένη ἐκ τῶν προτέρων, οὔτε λαλουμένη ὄντως ὑπὸ τοῦ λαοῦ οὔτε χρησιμοποιουμένη.

1) Οἱ γλωσσοπλάσται περιέρχονται εἰς τὴν λυπηρὰν αὐτοῖς θέσιν νὰ διακρίνωσι δημοτικὴν "μὲ χρησιμοποίησι μερικῶν (μόνον μερικῶν;) λόγων (sic) στοιχείων, καὶ "καθαρὴ δημοτικὴ, . Οὔτω δὲ ἔχομεν καθαρὰν δημοτικὴν καὶ ὡς εἶπεῖν ἀκάθαρτον δημοτικὴν, ἣτις τελευταία ἔχει κατὰ τοὺς χυδαῖζοντας τὸ ἀτύχημα νὰ ἔχη καὶ λόγια στοιχεῖα!.

2) *Μ. Τριανταφυλλίδης* (ἐνθ. ἀνωτ. σ, 30) "σχετικὴ ἐπάρκεια ἔδειξε ἡ καθαρεύουσα ὡς ὄργανο τῆς ἐπιστήμης, καθὼς ἦταν καὶ φυσικό, καὶ μὲ τοὺς ἀφθονώτατους ὄρους ποὺ ἔπλασε ἢ ποὺ πῆρε ἀπὸ τ' ἀρχαῖα καὶ τὶς ξένες γλῶσσες, βοήθησε σημαντικὰ νὰ διαδοθοῦν οἱ γνώσεις καὶ οἱ ἐπιστῆμες. Καὶ γενικώτερα ὁμῶς ἀκόμη, μὲ τὴν καθαρεύουσα γνωρίσαμε πλῆθος λέξεις, ποὺ μὲ τὶς σημασίαις τους ἢ τὶς ἀποχρώσεις τους πλούτισαν τὴν γλῶσσα μας καὶ ἔγιναν κτῆμα τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, . Καὶ ταῦτα μὲν λέγουσιν ὀρθῶς ἀλλ' ἅμα προθυμοῦνται νὰ ἀφανίσωσι τὴν τοιαύτῃς ὑπηρεσίας προσφέουσαν καθαρεύουσαν. Σημειωτέον δὲ ὅτι πρὸς τὰ εἰρημένα ἀντιφάσκουσι τὰ ὀλίγα κατωτέρω (σ. 32) λεγόμενα "ζητοῦμε νὰ στηρίζωμε τὴν ἐθνικὴ συνείδηση μὲ ἰδίωμα ποὺ οὔτε γιὰ φιλολογικὴ γλῶσσα δὲ δείχτηκε ἀξιο, .

3) *Μ. Τριανταφυλλίδης* Δημ. 46. Δελτ. 1, 263.

4) Ἀλλὰ πρὸς τί ἡ ἀμφιβόλου ἐπιτυχίας ἀπόπειρα καὶ ἡ κατανάλωσις δυνάμεων πρὸς κατασκευὴν νέας γλώσσης, ἀφοῦ τὸ ἔθνος ἡμῶν ἔχει ἤδη γλῶσσαν καὶ δὴ πλουσίαν καὶ θαυμαστήν; Δὲν εἴμεθα, πρὸς Θεοῦ, νέον τι καὶ βάρβαρον ἔθνος ἀνευ ἱστορίας καὶ γλώσσης, ὥστε νὰ ἔχωμεν ἀνάγκην νὰ δημιουργήσωμεν νῦν γλῶσσαν. Ἀλλ' ἀντὶ τοῦ νὰ καταδαπανώμεθα εἰς δημιουργίαν ἰδιορρυθμοῦ γλώσσης δὲν εἶναι προτιμότερον νὰ ἀσχολώμεθα περὶ τὰς ἐννοίας καὶ τὰ πράγματα;

ὑπ' ἄλλων κατασκευαζομένην ¹, ἀσυνάρτητον καὶ ἀσύμφυλον, ἧς τὸ ἄλλοπρόσαλλον καὶ τὴν πολυτυπίαν ² δὲν ἀρνοῦνται καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχηγέται, ³ ἀγωνίζονται νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς τὸν λαὸν αὐθαι-

1) Τὴν ποικιλίαν καὶ ἀσυμφωνίαν δὲν ἀρνοῦνται καὶ οἱ τῆς μεταρρυθμίσεως καθηγεμόνες. Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης (αὐτ. σ. 48) μέμφεται τοὺς ὀπαδοὺς, οἵτινες "περιορίζονται σὲ συστηματικὴν ἄρνησιν καὶ κριτικὴν, ἀποφασισμένοι νὰ μὴν βροῦν τίποτε σωστό, σὲ ζήτημα ποῦ εἶναι ἀδύνατον ἀπὸ πρῶν νὰ ἔχωμε συμφωνήσῃ ὅλοι σὲ ὅλα,, καὶ κατωτέρω. "Ἀλλὰ καὶ σήμερον, μέσα σὲ τίς ἀτελείωτες προτάσεις γιὰ τὸν κενονισμό τῆς γλώσσας μας καὶ τὸ χάος τῶν γνωμῶν ποῦ ἀκούονται, τὸ κάθε προτεινόμενον σύστημα ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἀπ' ὅλες τίς μεριὰς τίς [καταδικαστικὰς γνώμας τῶν περισσώτερων ὁμογλώσσων, τοῦ καθενὸς ἀπὸ τῆ δικῆ του ἄποψιν,.,

2) Ἐν τῷ ἀφορήτῳ κυκεῶνι εἶναι ἀδύνατον νὰ σχηματισθῶσι κανόνες. Θὰ λέγωμεν ὁ συγγραφέας ἀλλ' οἱ συγγραφεῖς (Δημ. 57), ὁ βασιλέας ἀλλ' οἱ βασιλεῖς. Τότε ὅμως πρέπει νὰ λέγωμεν καὶ ὁ ἐκλογέας παρὰ τὸ ἐκλογεὺς, ὁ φορέας καὶ ὁ διανομέας. Ὁ ἀγὼν γίνεται ὑπ' αὐτῶν ἀγῶνας καὶ ὁ ἀγκὼν ἀγκῶνας· ἀλλὰ πῶς θὰ σχηματισθῇ ὁ πληθυντικὸς αὐτῶν; Καὶ θὰ ἔχωμεν λοιπὸν γλῶσσαν ὁμαλωτέραν καὶ εὐμαθεστέραν; Ὅτι εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ σχηματισθῇ καὶ διδαχθῇ ἐκ τοιοῦτου κυκεῶνος γραμματικῆ, καθίσταται ὀφθαλμοφανές. Πλανᾶται δὲ δεινὴν πλάνην ὁ νομίζων ὅτι "ἀποχτοῦμε σύστημα γραμματικὸν ἔντονον καὶ ὀρισμένον ποῦ μπορεῖ νὰ διδαχθῇ,, (αὐτ. σ. 58). Ἡ εἰρημένη γλωσσικὴ ἀτασθαλία ἐγείρει οὐρανομήκη κύματα, ὑφ' ὧν καταποντίζεται αὐτάνδρος ἢ τῶν χυδαῖστῶν σχεδία οὐδ' ἐμφανίζεται μόνον "κάποιος σάλος γιὰ τὴν ὥρα, σὲ λίγες περιστάσεις. (αὐτ.).

3) Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης ἀνομολογεῖ τὴν πολυτυπίαν, (ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 65 πβλ. καὶ 41.). Εἶναι εὐδὴλον ὅτι ἔνεκα λόγων συναφῶν πρὸς τὴν μακροαῖωνα τοῦ ἔθνους ἡμῶν σταδιοδρομίαν καὶ τὰς ποικίλας περιπετείας, παρήχθησαν πάμπολλοι διαλεκτικαὶ διαφοραὶ καὶ πλῆθος τύπων. Ἀλλ' ὁ ὁμαλισμὸς καὶ ἡ ἀπλοποίησις ἐπιτυγχάνεται εὐκόλως διὰ τῆς ὑποχωρήσεως τῶν ὀψιαιτέρων εἰς τὰ ἀρχαιότερα, ἀφοῦ ἄλλως ταῦτα εἶναι ὀσαύτως συνειδητὰ καὶ εὐχρηστα. Διὸ ὀφείλει νὰ ἐπιτελῆται κάθαρσις τῆς γλώσσης ἀπὸ τῶν ποικίλων καὶ διαφόρων καὶ διὰ τοῦτο σύγχυσιν ἐπαγόντων στοιχείων καὶ ἐπικράτησις ἐκείνων τῶν τύπων καὶ στοιχείων, ἅτινα διὰ λόγους ἱστορικοὺς ἔχουσιν οὕτως εἰπεῖν μείζονα δικαιώματα ἐπικρατήσεως. Ἐκ τῶν τύπων π. χ. ἐτοιμάσθησαν, ἐτοιμάσθησαν ἠτοιμάσθησαν

ρέτως καὶ διὰ τῆς βίας. ¹ Προφασίζονται δὲ ὅτι καινοτομοῦσιν ὡς φροντίζοντες δῆθεν ὑπὲρ τῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς διγλωσσίας. Τὴν μόρφωσιν δηλαδὴ τοῦ λαοῦ διακωλύει κατ' αὐτοὺς ἡ καθαρεύουσα διὰ τῶν γραμματικῶν τύπων «ποὺ κάνουν δεσμὰ καὶ ἀλυσίδες». ² Ἐὰν πιστεύωσιν ἀληθῶς εἰς τὰ τοιαῦτα οἱ λέγοντες, εἶναι ἄγαν ἀλλόκοτος ἡ δοξασία αὐτῶν, ὅτι τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ παρεμποδίζει δῆθεν ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν γλῶσσα, ἣν ὁ λαὸς νοεῖ ἄριστα καὶ συναισθάνεται βαθύτατα. Ἄλλ' αὐτόματον ἐπέρχεται τὸ ἐρώτημα· μὴ δὲν μεταχειρίζονται τὴν καθαρεύουσαν πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἡμερίδες αἱ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπλήστως ἀναγινωσκόμεναι; Καὶ δὲν λαλοῦσιν ὡσαύτως τὴν καθαρεύουσαν οἱ διάφοροι ῥήτορες οἱ πρὸς τὸν λαὸν ἀποτεινόμενοι εἴτε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἴτε ἐν συλλόγοις καὶ συνεδρίαις, ἵνα τοῦτον διδάξωσι καὶ πείσωσι καὶ συγκινήσωσιν; ³ Ἐὰν ἀδικοῦντες τὸν ἡμέτερον λαὸν νομίζητε ὅτι

ἐξ ἴσου εὐχρηστών ἐν τῇ ὁμιλίᾳ τὰ πλείονα δικαιώματα ἔχει τὸ «ἦτοιμάσθησαν», ὅπερ ἐπικρατοῦν θὰ καταστήσῃ σὺν τῷ χρόνῳ τὰ ἄλλα ἄχρηστα. Ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν καθόμαστε, καθόμασθε, καθόμεθα, καθήμεθα, ὧν τὸ τελευταῖον μέλλει νὰ ἐκβάλῃ τὰ ἄλλα. Οὕτω δ' ἐπικρατοῦσα ἡ καθαρεύουσα διὰ τοῦ σχολείου καὶ τῶν βιβλίων θὰ παραγκωνίσῃ τοὺς διαλεκτικούς τύπους καὶ τὰς κατὰ τόπους παραλλαγὰς καὶ θὰ καταστῇ κοινὴ πᾶσιν ἀνεξαιρέτως τοῖς Ἑλλησιν ὁμοιοτρόπως γραφομένη καὶ λαλουμένη γλῶσσα.

1) Τὸ πρᾶγμα δὲν ἀρνοῦνται καὶ αὐτοὶ λέγοντες (αὐτ. σ. 17) «Εἶναι βέβαια κρῖμα ποῦ καθιερώθηκε ἡ νέα σχολικὴ γλῶσσα στὰ 1917 ἀπὸ κυβερνήσεως ἐπαναστατικῆς, ποῦ γέννησε σὲ δύσκολους καιροὺς τόσα μίση καὶ θὰ ἔκαμε καὶ λάθη, ἀπὸ τὸ ἄλλο ὅμως μέρος πρέπει νὰ συλλογιστοῦμε ὅτι ἂν ἡ καθιέρωσις δὲν εἶχε γίνῃ τότε, δὲ θὰ τολμοῦσε κινεῖς νὰ τὴν πραγματοποιήσῃ στὰ χρόνια μας,».

2) Αὐτ. 22.

3) Ἐπιχειρήσατε νὰ ὁμιλήσητε πρὸς τὸν λαὸν (οὐχὶ τοὺς συντρόφους χυδαῖστὰς) ἐν γλώσσῃ χυδαίᾳ, ἵνα δοκιμάσητε τὴν ἀποστροφὴν καὶ ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ καὶ μάθητε τὴν γλωσσικὴν εὐαισθησίαν αὐτοῦ. Ὁ ἐρίτιμος πολιτευτὴς κ. Ν. Λεβίδης διηγεῖται χαριέστατον συμβάν εἰς τινὰ

στερεΐται τῆς προσηκούσης ἀναπτύξεως καὶ ὑπολείπεται τῶν ἄλλων λαῶν (ὅπερ ἡμεῖς γε δὲν πιστεύομεν), πρέπει νὰ ἀναζητήσητε τοῦ πράγματος αἷτια ἄλλα διάφορα τῆς γλώσσης. Ἐκ τοῦ ἐναντίου δέ, ἐὰν μεριμνᾶτε εἰλικρινῶς περὶ τῆς παιδεύσεως τοῦ λαοῦ, ὀφείλετε νὰ ἀνυψώσητε καὶ ἐξευγενίσσητε τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ νὰ ταπεινώσητε καὶ ἐκχυδαίσσητε. Διότι ἡ γλῶσσα εἶναι τὸ ὄργανον τῆς διανοίας καὶ ὁ προφορικὸς λόγος ὑπάρχει ἀχωρίστως συνδεδεμένος πρὸς τὸν ἐνδιάθετον. Ὅσω ποικιλωτέρα εἶναι ἡ ὑψηλὴ τῆς διανοήσεως λειτουργία, τοσοῦτω πλουσιωτέρα καθίσταται καὶ ἡ γλῶσσα καὶ συνθετώτερος ἀποβαίνει ὁ ὀργανισμὸς αὐτῆς. «Μεγάλων γνωμῶν καὶ διανοιῶν μέγала χρῆ καὶ τὰ ῥήματα τίκτειν». Κατ' ἀδήριτον λοιπὸν ἀνάγκην τὰ ὑψηλὰ διανοήματα δι' ὑψηλῆς ἐξαγγέλλονται γλώσσης καὶ ἡ ἐπίδοσις τῆς γλώσσης ἡμῶν συμπίπτει πρὸς τὴν πρόοδον τῆς πνευματικῆς τοῦ ἔθνους ἐνεργείας. ¹ Ἡ δὲ ἄλλη τῶν γλωσσοπλαστῶν ἐνστασις, ἡ τῆς διγλωσσίας, ἠλέγχθη πολλάκις ἤδη ἀσύστατος, διότι τοιαύτη οὐδέποτε ἀπ' οὐδενὸς λαοῦ μᾶλλον ἢ ἥττον λείπει. ² Πλὴν ὅμως

συνυποψήφιον βουλευτήν, ὅστις ἐν τινι τῶν χωρίων τῆς Ἀττικῆς ἤρξατο ἀγορεύων χυδαῖστί. Γηραλέος χωρικὸς πλησιάσας εἶπε τῷ ἀγορεύοντι. «Ἡμεῖς, κύριε, δὲν ἐννοοῦμεν τὴν γλῶσσαν αὐτήν, οὔτε τὴν θέλομεν, καὶ νὰ ἀφήσης νὰ ὁμιλήσῃ ἄλλος,.. (Λογ. περὶ τῆς γλώσσης, σ. 11 ἐξ.).

1) Ὁ ἱστορικὸς *Gelzer* παρατήρησεν ὅτι «πάντοτε ὁσάκις τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐμφανίζεται μετὰ νέας ζωῆς, συνεμφανίζεται καὶ ἡ χρῆσις τοῦ καθαρεύοντος λόγου. Ἡ χρῆσις καθαρεύοντος λόγου εἶναι ἀληθῶς εἰπεῖν τὸ ζωτικὸν στοιχεῖον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους,.. πβλ. Ἀθην. τόμ. Κ', σ. 58 ἐξ.

2) Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης διατείνεται περιέργως ὅτι ἡ παρ' ἡμῖν διγλωσσία ἔχει τι τὸ ἐξαιρετικόν, διότι ἡ γροσπτὴ ἡμῶν γλῶσσα «δὲ βγῆκε ἀπὸ κανένα ζωντανὸ νεοελληνικὸ ἰδίωμα» Αὐτ. σ. 26 ἐξ Ἀλλ' ἡ γλῶσσα ἡμῶν εἶναι ἀπαύγασμα αὐτῆς ταύτης τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἔθνους καὶ ἀπεικονίζει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Θὰ ἦτο δὲ παράλογος ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἔχουσι μὲν δικαιώματα τὰ ψελλίσματα τῶν τριόδων στερεῖται, δὲ ἡ ἐκ τοῦ μακραίωνος βίου τοῦ ἔθνους προελθοῦσα γλῶσσα. Ἐπειτα δὲ ὁμολογεῖ ὁ κ. Τριανταφυλλίδης ὅτι καὶ ἂν ἔτι κρατήσῃ ἡ λεγομένη δημοτικὴ, πάλιν δὲν θὰ ἐκλίπη ἡ διγλωσσία! (σ. 25).

πρὸς πᾶσαν ἐπιστημονικὴν διδασκαλίαν κωφεύοντες καὶ εἰς οὐ-
δεμίαν ἐπίκλησιν προσέχοντες συνεχίζουσι τὸ ὀλεθροποιὸν ἔργον.
Κατακερματίζουν δηλαδή τὸν ἀδαμάντινον δεσμὸν τῶν ὁμοειδῶν
πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀποκόπτουσι τὴν χρυσὴν ἄλυσιν τὴν συνά-
πτουσαν τοὺς νῦν ζῶντας πρὸς τὰς παλαιότερας γενεάς καὶ τὴν
πολυύμνητον ἀρχαιότητα, ἀφ' ἧς δὲν ἐπιτρέπεται κατὰ τὰ εἰρη-
μένα νὰ ἀλλοτριωθῶμεν. Μοχθοῦσι νὰ ἀποκόψωσι τὸ νῆμα τῆς
ἐθνικῆς παραδόσεως καὶ νὰ ἀποξενώσωσι τὸ παρὸν ἀπὸ τοῦ ἐν-
δόξου παρελθόντος, πρὸς ὃ καὶ οἱ ἄλλοεθνεῖς φιλοτιμοῦνται ἀεὶ
νὰ ἔχωσιν ἐπαφήν. ¹ Τί μέλει αὐτοῖς ὅτι αἱ προσεχεῖς γενεαὶ θὰ
ἀδυνατῶσι νὰ νοήσωσιν οὐχὶ μόνον τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἀλλὰ
καὶ τὰ συγγράμματα τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων λογίων; Πρὸς
τοὺς ἐπιχειροῦντας νὰ ἐπιχύσωσιν αὐτοῖς ἰαματικὸν ὕδωρ ἀνανή-
ψεως καὶ ἀφυπνισμοῦ ὀργίζονται ἀγρίως καὶ ἀποκρίνονται ἰτα-
μῶς ὅτι αὐτοὶ θὰ γράψωσι νέα βιβλία καὶ θὰ δημιουργήσωσι
νέον κόσμον. ²

Ἄλλ' ἴσως τις ἤθελέ μοι παρατηρήσει ὅτι αἱ ἀπόπειραι τῶν
χυδαῖστῶν εἶναι γελοῖαι καὶ ὡς μωραὶ δὲν πρέπει νὰ ἀπασχολῶσι
σοβαρῶς. Βεβαίως τὰ τερετίσματα αὐτῶν θὰ ἦσαν προσοχῆς ἀνά-
ξια καὶ μόνον θυμηδίας ἀξια, τὸ πολὺ δὲ θὰ παρεπέμποντο εἰς
τοὺς ἐρευνητὰς τῶν ἀνωμάτων ψυχικῶν φαινομένων, ἐὰν μὴ πα-
ρεπλάνων, ὡς μὴ ὄφελε, εὐπίστους ἀνθρώπους καὶ μὴ ἐτύγχα-
νον ἰσχυρᾶς προστασίας. Ἐντεῦθεν ὑπάρχει κίνδυνος νὰ διαδῶ-

1) Τίς πιστεύει ὅτι τὴν ὀλεθρίαν ταύτην καὶ ἀνοσίαν ἀποξένωσιν θε-
ωροῦσιν οἱ χυδαῖσταὶ ὡς "προσπάθεια νὰ σβήσουν ἀπὸ τὴν ἐθνικὴν μας
ζωὴν μεσαιωνικά λείψανα!", (αὐτ. σ. 66). Ἄλλὰ καὶ τίς ἐλληνικὴν ἔχων
τὴν καρδίαν δύναται νὰ κρατήσῃ τὴν ἀγανάκτησιν;

2) Ὅτε ὁ κ. Γ. Χατζιδάκις ἐν συνεδρίῳ τῶν δημοδιδασκάλων ἐποι-
εῖτο τοιαύτας παρατηρήσεις καὶ συμβουλὰς, εἰς τῶν ἀρχηγῶν τῆς με-
ταρρυθμίσεως διακόψας τὸν σοφὸν καθηγητὴν ἀπεκάλεσαν αὐτὸν μετὰ
τῆς ὀφειλομένης εἰς παλαιὸν διδάσκαλον εὐλαβείας "φωτοσβέστην," καὶ
οἶονεὶ ἐγκαυχώμενος ἀνεβόησε "ἐμεῖς θὰ γράψωμε ἄλλα!",